

ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА Л. І.

здобувач

Харків

Економічна інтеграція України з ЄС вступ України до СОТ відкрили шлях до початку переговорів про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС, що є стратегічним завданням нашої держави в економічній сфері. Створення даної ЗВТ з широкомасштабним регуляторним наближенням України до стандартів ЄС сприятиме поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу та стане важливим чинником підвищення

конкурентоспроможності як окремих галузей, так і економіки України в цілому [1].

Створення поглибленої ЗВТ між Україною і ЄС має і певні ризики, а саме: посилення конкуренції з підприємствами ЄС на ринку України; банкрутство неконкурентоспроможних підприємств; збільшення витрат українських підприємств на адаптацію до стандартів і норм ЄС; збільшення витрат на адаптацію законодавства України до законодавства ЄС; закріплення переважання сировинної та низькотехнологічної продукції у структурі товарного експорту України; зростання від'ємного сальдо в торгівлі між Україною та ЄС [2].

Отже, перед країною стоїть завдання створення такого економіко-правового механізму підтримки національних товаровиробників на зовнішньому і внутрішньому ринку, який дасть змогу забезпечити реалі-

УДК 338.2

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

зацію економічних інтересів країни та її товаровиробників в умовах глобалізаційних процесів та вимог СОТ.

Розглядаючи досвід державної підтримки експорту в зарубіжних країнах, автор роботи [3] зазначає, що вдосконалення структури експорту може відбуватися за трьома основними напрямками:

- ✦ поступове підвищення ступеня переробки сировинних ресурсів;
- ✦ розширення номенклатури продукції, що вивозиться, насамперед, за рахунок готових виробів;
- ✦ розвиток і зміцнення високотехнологічного компоненту українського експорту.

Стимулювання розвитку експорту в зазначених напрямках може відбуватися двома основними шляхами – через формування сприятливого макроекономічного клімату та створення спеціальних стимулів до експорту, а саме:

- ✦ підтримання конкурентоспроможного реального курсу валюти, що формує адекватні цінові стимули, та вжиття заходів щодо компенсації можливого негативного впливу зміцнення національної валюти на експорт;
- ✦ полегшення доступу до імпорتنих складових, необхідних для експортного виробництва через усунення/зниження імпорتنих тарифів, створення системи відшкодування імпортного мита або розвитку вільних експортних зон;
- ✦ створення механізму фінансової підтримки експорту, насамперед, кредитування, гарантування й страхування експортних поставок і кредитів;
- ✦ поліпшення інфраструктурної (дороги, порти, електропостачання) та соціальної бази (кваліфікована робоча сила), надання інформаційно-консультативних послуг, сприяння виставково-ярмарковій діяльності національних фірм за кордоном, субсидування науково-дослідних робіт.

У зарубіжних країнах використовуються різні системи підтримки національного експорту, які набули належного інституційного оформлення через спеціальні організації, завданням яких є підтримка розвитку експорту, починаючи з інформаційної підтримки і закінчуючи прямим фінансуванням [4, 5, 6]. Їхні відмінності обумовлені специфічними рисами економічної та інституційної структури країни і тенденціями її розвитку на певному етапі.

Так, державне фінансування експорту у Франції здійснюється відповідно до спеціальних правил за участі й жорсткого контролю державних і напівдержавних кредитно-фінансових організацій. Основною особливістю французької системи кредитування експорту є те, що вона не може реалізуватися без згоди уряду, хоча здійснюється здебільшого приватними банками за рахунок власних ресурсів. Держава бере участь у рефінансуванні на пільгових умовах таких кредитів, як з метою зниження, так і стабілізації ставок на весь період кредитування, та меншою мірою – у безпосередньому наданні позик. Діюча система дає змогу французьким експортерам користуватися кредитами як для фінансування самого експорту, так і експортного виробництва [3].

У Фінляндії широкого поширення набула така форма державного стимулювання, як субсидування експортера, коли як інструменти фінансування використовуються страхування й гарантування експортних надходжень. Оскільки кредитний ринок Фінляндії характеризується відносною вузькістю, важливе значення для кредитування експорту мають міжнародні джерела довгострокових кредитів, що використовуються через відділення, філіали і дочірні банки фінських банків за кордоном. Основним джерелом коштів для Фінляндії є європейський ринок капіталів [3].

Досвід агресивної політики сприяння експорту має Південна Корея (1961 – 1973 рр.), що проводилася одночасно із захистом від імпорту. Жорсткий контроль над торгівлею і обмінним курсом поєднувався з послідовною фінансовою і промисловою політикою. Торгова політика спрямовувалася на нарощування обсягів експорту і була досить нейтральною щодо його структури. Експортери підтримувалися у спосіб запровадження системи множинних валютних курсів, надання прямої фінансової допомоги, дозволу використовувати зароблену валюту на імпорт потрібних їм товарів, розширення можливостей брати кредити в іноземній валюті. Одночасно для корейських експортерів було встановлено послаблення щодо імпортного контролю, надавалися тарифні пільги.

Важливим інструментом реалізації державної політики Китаю у галузі стимулювання національного експорту виробів з високим вмістом доданої вартості є Китайська корпорація страхування експортних кредитів (Sinosure). Це державна експортна кредитна агенція, що підтримує, насамперед, експорт машинотехнічної й високотехнологічної продукції китайського виробництва у спосіб страхування експортних кредитів.

Загалом країни можуть вдаватися до досить складних комплексних схем стимулювання експорту. Наприклад, у Бразилії стимулюванням експорту займаються Міністерство розвитку, промисловості й зовнішньої торгівлі та Міністерство туризму. До компетенції зазначених міністерств входить надання експортерам необхідної комерційної та іншої інформації, сприяння експорту малих і середніх фірм, розвиток нових видів експортної діяльності, диверсифікація експорту, підвищення конкурентоспроможності бразильської продукції [3].

Усе потужнішою стає система державної підтримки експорту в країнах, що розвиваються, зокрема в країнах СНД. У Казахстані, наприклад, створено Державну корпорацію страхування експортних кредитів та інвестицій як один з інститутів розвитку з метою сприяння реалізації Стратегії індустріально-інноваційного розвитку Республіки Казахстан на 2003 – 2015 роки. Зазначена Стратегія спрямована на відхід від сировинної спрямованості економіки країни і розвиток експортоорієнтованих виробництв у її високотехнологічному секторі.

Актуальність і необхідність у Білорусі цілісної системи прямого економічного стимулювання експорту через експортне кредитування і страхування експортних кредитів відзначена у низці програмних документів, зо-

крема у концепції Національної програми розвитку експорту на 2006 – 2010 рр.

У Росії в 2003 р. розроблено і схвалено розпорядженням Уряду (14 жовтня 2003 р. № 1493) Концепцію розвитку державної фінансової (гарантійної) підтримки експорту промислової продукції Російської Федерації. Концепцією передбачено такі механізми фінансової підтримки експорту:

- ✦ гарантійна підтримка (державне гарантування політичних і довгострокових комерційних ризиків при проведенні експортних операцій);
- ✦ відшкодування частини процентних ставок за експортними кредитами;
- ✦ довгострокове експортне кредитування.

Для отримання відшкодування встановлено такі умови:

- ✦ експорт промислової продукції протягом не менше трьох років;
- ✦ спрямування кредитних ресурсів на здійснення експорту промислової продукції з високим ступенем переробки;
- ✦ своєчасне виконання кредитних договорів;
- ✦ відсутність простроченої заборгованості по обов'язкових платежах до федерального бюджету і до державних позабюджетних фондів.

Таким чином, у багатьох країнах основна увага приділяється розвитку системи страхування ризиків експортної діяльності за державної підтримки з метою захисту від ризиків учасників зовнішньоекономічної діяльності [3].

На сьогодні Україна є членом СОТ, що, у свою чергу, вимагає у подальшому застосовувати механізми та процедури, які є офіційно визнаними цією організацією. Крім того, з набуттям Україною членства у СОТ гостро постає питання щодо необхідності скасування діючих пільг, які застосовуються для окремих галузей економіки, оскільки Україною в ході переговорного процесу щодо вступу до цієї організації було взято ряд зобов'язань, зокрема, у частині щодо не-застосування пільг як засобу державної підтримки національного товаровиробника.

При цьому єдиним офіційно визнаним СОТ та діючим механізмом державної підтримки експорту є страхування та кредитування експорту із залученням коштів державного бюджету.

Система державної підтримки у вигляді страхування, кредитування та гарантування експорту є важливим чинником стимулювання експортної діяльності та діє у багатьох країнах світу. На сьогодні відповідні агентства з розвитку експорту функціонують у більше ніж 70 країнах світу, у тому числі майже в усіх країнах Східної Європи (Польща, Чехія, Угорщина, Болгарія, Словаччина, Румунія, Словенія, Хорватія), а також Прибалтики (Литва, Естонія).

У своїй діяльності експортні кредитні агентства керуються міжнародними правилами і принципами, головні з яких закріплені так званним Консенсусом (рекомендації щодо надання та гарантування експортних кредитів, що офіційно підтримуються державою) країн – членів

Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), а також договорами порозуміння Бернського Союзу. Ці правила є офіційно визнаними СОТ, правилами державної підтримки кредитування і гарантування експорту на основі залучення бюджетних коштів.

Україна, на відміну від усіх головних торговельних конкурентів (Росія, країни ЄС, Центральної і Східної Європи), не має власної системи страхування, кредитування та гарантування експорту і тому не може стимулювати експорт своєї високотехнологічної продукції [7].

У сфері державної підтримки експортної діяльності вітчизняних підприємств на сьогодні запропоновано проект «Національної стратегії розвитку експорту України» та розроблено декілька законопроектів, а також затверджено «План заходів щодо захисту інтересів національних товаровиробників на зовнішньому ринку».

У сфері інформаційно-консультативної стимулювання та підтримки експортної активності введено в дію державний ВЕБ-портал www.ukrexport.gov.ua, який забезпечує українських експортерів інформацією щодо законодавчої та нормативно-правової бази України і країн перебування торговельно-економічних місій з питань зовнішньоекономічної діяльності, митно-тарифного та нетарифного регулювання, захисту внутрішнього ринку, а також інформацією щодо перспективних ринків збуту товарів українського походження, аналізу стану економіки, оглядів галузей промисловості як України, так і країн – торговельних партнерів, результатів маркетингових досліджень нових перспективних ринків [8].

План заходів щодо захисту інтересів національних товаровиробників на зовнішньому ринку направлений на:

- ✦ посилення взаємодії органів виконавчої влади при здійсненні заходів щодо захисту інтересів вітчизняних товаровиробників під час проведення іноземними державами, їх економічними або митними об'єднаннями антидемпінгових, спеціальних захисних або компенсаційних розслідувань щодо імпорту товарів українського походження;
- ✦ підвищення ефективності участі Української Сторони у антидемпінгових, спеціальних захисних або компенсаційних розслідуваннях;
- ✦ забезпечення визнання іноземними державами, статусу України як країни з ринковою економікою для цілей антидемпінгових розслідувань;
- ✦ підвищення ефективності роботи з недопущення дискримінації вітчизняних товаровиробників на зовнішньому ринку;
- ✦ формування договірної-правової бази з іноземними державами з питань захисту інтересів вітчизняних товаровиробників на зовнішньому ринку;
- ✦ створення сприятливих умов для доступу товарів українського походження на зовнішній ринок з використанням інструментів СОТ;
- ✦ підвищення ефективності здійснення інформаційно-консультативної підтримки та розвитку експорту;

- ✦ посилення взаємодії органів виконавчої влади та вітчизняних товаровиробників / асоціацій товаровиробників з метою захисту їх інтересів на зовнішньому ринку [9].

Проєкт національної стратегії розвитку експорту України [10] визначає ключовим завданням державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності створення ефективної системи підтримки експорту, яка забезпечить сталий розвиток і реалізацію експортного потенціалу держави. Стратегічною метою державної підтримки експорту визначено посилення позицій України на світових ринках високотехнологічної продукції, диверсифікація поставок і забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках шляхом ефективного використання економічних, правових і політичних важелів впливу.

Як зазначено в стратегії, реалізація експортного потенціалу першочергово полягає в необхідності суттєвого коригування зовнішньоторговельної політики за такими стратегічними напрямами.

1. Розвиток експортного потенціалу держави в рамках міжнародної спеціалізації, що базується на вигідних для України напрямах структурних змін в економіці і повинен забезпечити збалансованість між внутрішнім та зовнішнім попитом на українські товари та послуги.

2. Активізація співробітництва в найбільш перспективних секторах світової економіки (нано- та біотехнології, передові технології агросектора, розвиток міжнародних транспортних коридорів).

3. Утворення конкурентоспроможних транснаціональних корпорацій для реалізації великих міжнародних операційних проєктів.

4. Поглиблення інтеграційних процесів з окремими країнами, митними союзами та іншими економічними утвореннями, зокрема реалізація виваженої політики в рамках існуючої договірно-правової бази, спрямованої на подальше формування зон вільної торгівлі без вилучень та обмежень з основними торговельними партнерами.

5. Диверсифікація структури зовнішньої торгівлі в напрямі мінімізації критичної залежності від окремих держав, товарних ринків з метою укріплення економічної безпеки країни.

6. Забезпечення збалансованості зовнішньої торгівлі України.

До основних механізмів державної підтримки експорту в Стратегії належать:

- ✦ створення сприятливого регуляторного середовища у сфері здійснення експортної діяльності;
- ✦ розвиток законодавчої бази, орієнтованої на потреби експортерів;
- ✦ сприятлива кредитна політика в питаннях розвитку експорту (здешевлення кредитних ресурсів, виважена курсова політика, утримання цінової стабільності);
- ✦ захист внутрішнього ринку відповідно до правил та вимог СОТ і ЄС;
- ✦ створення системи страхування експорту;

- ✦ організаційне забезпечення розвитку експорту (виставкова діяльність, економічні відділи у складі закордонних дипломатичних установ України);
- ✦ інформаційна та консультаційна підтримка експорту.

Основними результатами виконання Стратегії мають бути забезпечення збалансованого стану зовнішньої торгівлі України, зниження ризиків, пов'язаних з експортом українських товарів і послуг, покращення структури експорту стосовно збільшення експорту продукції з високою часткою доданої вартості, спрощення умов доступу національних виробників та експортерів до ринків країн світу, створення нових робочих місць, збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, покращення міжнародного іміджу України.

Першим кроком вироблення дієвого механізму державної підтримки національних виробників у зовнішньоекономічній діяльності став законопроект «Про державну фінансову підтримку експортної діяльності» [11]. Цей законопроект спрямований на створення сприятливих умов для поліпшення експортних можливостей вітчизняних підприємств, забезпечення захисту українських експортерів від ризику неплатежів та фінансових втрат, підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках.

Основною метою запропонованого законопроекту є запровадження механізму державної підтримки експорту високотехнологічних галузей економіки, створення інфраструктури для забезпечення реалізації державної політики щодо страхування, кредитування та гарантування експорту. Інші цілі законопроекту спрямовані на: поліпшення доступу українських виробників і експортерів до обігового капіталу та інвестицій в основні фонди; підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, зокрема, шляхом надання підтримки національним підприємствам під час їх участі у міжнародних тендерах за кордоном; захист українських експортерів від ризику неплатежів і фінансових втрат.

Законопроектом пропонуються такі шляхи вирішення існуючих проблемних питань:

- ✦ визначаються основні напрями державної політики у сфері страхування, кредитування та гарантування експорту;
- ✦ передбачається формування інфраструктури для забезпечення реалізації державної політики щодо підтримки національного експорту шляхом створення та забезпечення функціонування спеціалізованої фінансової установи страхування експорту, визначення уповноваженого банку з реалізації державної політики щодо підтримки кредитування та гарантування національного експорту;
- ✦ визначаються особливості та умови страхування експорту, джерела формування спеціального рахунка, відкритого в органах Державного казначейства для фінансування діяльності спеціалізованої фінансової установи страхування

експорту, та цілі, на які спрямовуються кошти з цього рахунка;

- ✦ уводяться терміни та поняття, які не визначені чинним законодавством і використовуються в міжнародній практиці застосування фінансових інструментів підтримки експорту;
- ✦ передбачається запровадження координації державної політики у сфері підтримки страхування, кредитування та гарантування експорту;
- ✦ передбачається запровадження заходів щодо забезпечення державної підтримки у сфері страхування, кредитування та гарантування експорту;
- ✦ планується внесення змін до Бюджетного кодексу та Державного бюджету України, яке передбачатиме визначення фінансування для реалізації державної фінансової підтримки експорту.

Результати впровадження законопроекту передбачають збільшення щорічних обсягів експорту товарів вітчизняних виробників у середньому на 3%, забезпечення стабільної роботи виробників експортної продукції, насамперед машинобудівного комплексу, що сприятиме залученню додаткових інвестицій у підприємства галузі [7].

У програмі економічних реформ на 2010 – 2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» у сфері міжнародної інтеграції та співпраці для поліпшення умов торгівлі на зовнішніх ринках для вітчизняних виробників передбачено впровадження таких заходів:

- ✦ просування й захист економічних інтересів України шляхом використання механізмів СОТ;
- ✦ побудова сприятливих торговельних та інвестиційних режимів, у тому числі шляхом укладання економічно обґрунтованих угод про вільну торгівлю з ключовими партнерами. Проведення аналізу потенційних вигід і ризиків створення ЗВТ, моделювання оптимальних параметрів ЗВТ у рамках переговорів із залученням експертів;
- ✦ запровадження механізмів державної фінансової підтримки малого й середнього підприємництва шляхом гарантування й страхування експортних операцій;
- ✦ розширення співпраці з міжнародними організаціями, у тому числі фінансовими (зокрема, ОЕСР, Всесвітнім банком, МВФ, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком тощо), розробка національної дорожньої карти з активізації співпраці з Організацією економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) і набуття членства в ОЕСР у середньостроковій перспективі.

Таким чином, в діючих нормативно-правових документах та існуючих законопроектах щодо державної підтримки експортної діяльності підприємств на теперішній час тільки розробляються конкретні заходи щодо побудови цілісної системи регулювання та підтримки національних товаровиробників на зовнішньо-

му і внутрішньому ринку, але майже всі наведені вище заходи спрямовані на узгодження національного законодавства з вимогами ГАТТ/СОТ, тому постає питання конкретизації методів і заходів протекціоністської політики національної економіки зокрема у сфері зовнішньоекономічної безпеки.

Враховуючи світовий досвід системи державної підтримки експорту, автор роботи [3] зазначає, що основними напрямками розвитку України в цій сфері мають стати:

- ✦ використання бюджетних форм підтримки національних експортерів;
- ✦ відведення центрального місця серед заходів державної підтримки експорту промислової продукції фінансовій підтримці;
- ✦ ефективне функціонування системи державного гарантування експорту;
- ✦ пришвидшення процесу становлення і активізації діяльності вітчизняних експортно-кредитних агентств.

Розглядаючи питання механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств та враховуючи необхідність комплексного підходу до вирішення цієї проблеми, автор роботи [12] зазначає, що вона вимагає застосування всіх можливих важелів, які мають прямий чи опосередкований вплив на її здійснення. А об'єктом, щодо якого повинен застосовуватися найбільший вплив, є конкурентоспроможність продукції та конкурентоспроможність промислових підприємств. У своїй роботі автор пропонує комплексний механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств на основі конкурентоспроможності (рис. 1) [12].

Як видно з рис. 1, при ефективному державному стимулюванні можливими є лише три основні перешкоди в активізації експортної діяльності промислового виробництва, зокрема:

1) обмеження щодо експорту з боку країни-імпортера – на цю умову вплив має лише держава, усунути її вона може шляхом укладання угод із країнами, які є дійсними чи потенційними імпортерами, або за рахунок участі в міжнародних економічних організаціях, що спрощують умови міжнародної торгівлі між тими країнами, які є їх членами;

2) недостатній рівень конкурентоспроможності продукції – ця перешкода та шляхи її подолання лежать виключно у сфері впливу підприємства-експортера, яке може вирішити її за рахунок мобілізації ресурсів (наукових, матеріальних, фінансових, управлінських тощо), впровадження інновацій та покращення параметрів продукції з метою підвищення її конкурентоспроможності до необхідного рівня;

3) несприятлива кон'юнктура на зовнішньому ринку – на цю перешкоду підприємство-експортер впливу не має. Можливість розв'язання даної проблеми існує лише за умови значної модифікації продукції або диверсифікації і виходу на нього з новим виробом, але такі дії не вирішують проблеми збуту конкретного виду продукції. Ця перешкода є єдиною, на яку впливу не має ані держава, ані промислове підприємство.

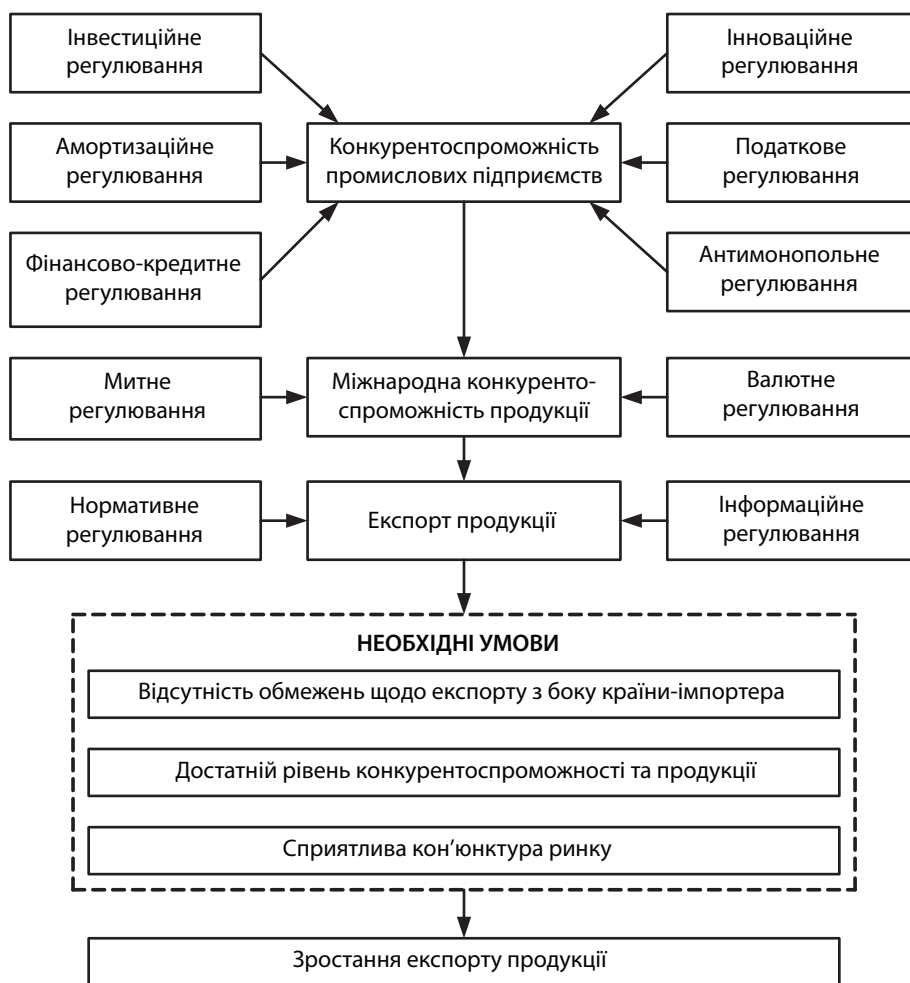

Рис. 1. Схема причинно-наслідкових зв'язків процесу зростання обсягів експорту продукції промислових підприємств на основі конкурентоспроможності

Таким чином, запропонований у роботі [12] механізм дає змогу чіткіше визначати пріоритетні напрями та необхідні важелі й інструменти державного впливу на міжнародні товарні потоки шляхом стимулювання до виробництва промисловими підприємствами конкурентоспроможної продукції.

Розглядаючи можливість застосування в Україні протекціоністської політики та визначаючи комплекс захисних заходів з метою впровадження такої політики, автор роботи [13] виходячи з аналізу зарубіжних та вітчизняних доробок зазначає, що така політика є ефективною переважно у короткостроковому періоді. У довготривалішій перспективі починають виявлятися негативні наслідки протекціонізму, пов'язані із консервацією неефективної структури виробництва, зростанням виробничих витрат та, відповідно, ціни готової продукції і, як наслідок, зменшення реальних доходів населення. Тому ефективним може стати раціональне поєднання лібералізаційних та протекціоністських заходів у зовнішньоторговельній політиці України. Причому протекціоністська політика має характеризуватися селективністю, обмеженим терміном впровадження, взаємоузгодженістю з іншими напрямками державної економічної політики.

Заходи протекціоністської політики мають здійснюватися за двома стратегічними напрямками:

- 1) сприяння розвитку зовнішньої торгівлі через зростання експорту, вибіркове обмеження імпорту та раціоналізацію їхньої географічної та товарної структури;
- 2) стимулювання розвитку національної економіки, передусім її реального сектора.

Автор пропонує в основу комплексу протекціоністських заходів покласти такі положення:

- 1) захисні заходи мають бути спрямовані на підтримку тих галузей, котрі можуть забезпечити конкурентоспроможність національної економіки на міжнародному рівні;
- 2) протекціоністська політика має забезпечувати достатній рівень захисту внутрішнього ринку з дотриманням балансу щодо задоволення внутрішнього попиту та дотримання економічної безпеки (продовольчої, технологічної, екологічної тощо);
- 3) у процесі здійснення захисних заходів має бути досягнута рівновага між заохоченням державою пріоритетних форм і напрямків економічної діяльності та державним контролем за діяльністю суб'єктів господарювання у зовнішньоторговельній сфері.

При розробці системи захисних заходів також обов'язково потрібно враховувати сучасні тенденції роз-

витку світового господарства: глобалізацію світового розвитку; лібералізацію міжнародної торгівлі; інформатизацію та транснаціоналізацію виробництва; посилення конкуренції на світових ринках; зростання технологічної спрямованості експорту; соціалізацію та екологізацію економічного розвитку; активізацію інтеграційних процесів тощо.

З огляду на вищевказане, комплекс протекціоністських заходів щодо забезпечення національних економічних інтересів України має складатися з таких субкомплексів (рис. 2) [13].

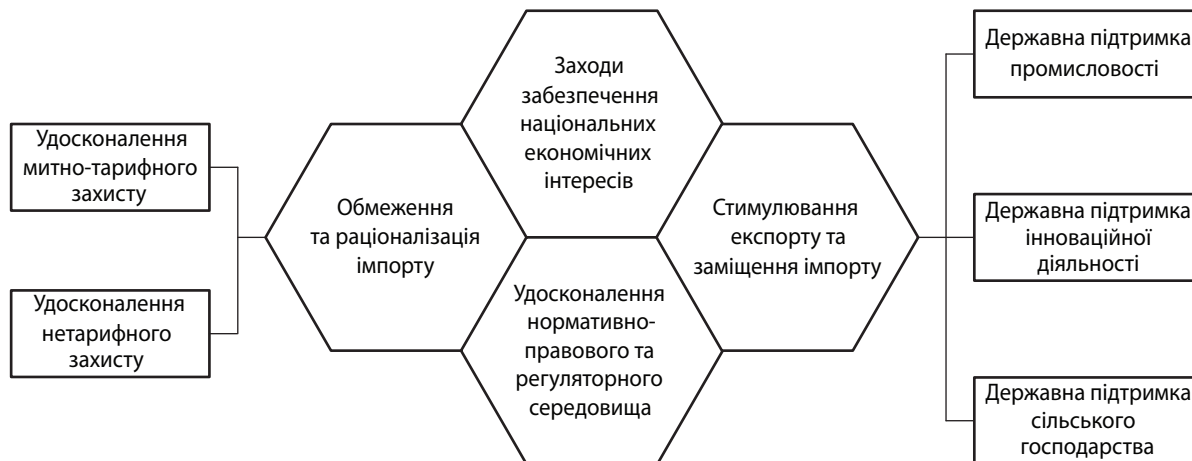

Рис. 2. Структура комплексу заходів щодо забезпечення національних економічних інтересів України в умовах членства в СОТ

Заходи з удосконалення нормативно-правового забезпечення зовнішньоторговельної діяльності мають бути спрямовані на подальшу гармонізацію національного права з міжнародним та європейським правом із обов'язковим дотриманням вимог СОТ, а також на створення сприятливого регуляторного середовища для суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності.

Удосконалення митно-тарифного захисту має полягати, з одного боку, в оптимізації ставок митного тарифу, а з іншого – в розширенні використання інших елементів митного тарифу (тарифна номенклатура товарів, надання пільг та преференцій за ознакою походження товару тощо) з захисною метою.

Заходи нетарифного протекціонізму мають ґрунтуватися на наданні переваги сучасним захисним засобам – технічним бар'єрам, антидемпінговим, антисубсидійним, попереджувальним заходам тощо.

Щодо фінансової підтримки пріоритетних галузей, автор роботи [13] зазначає, що проблема тут полягає в тому, що правилами СОТ регламентовані суттєві обмеження фінансової підтримки підприємств чи цілих галузей. Тому, при наданні такої підтримки треба бути особливо пильними щодо засобів та програмних цілей надання фінансової допомоги. Тому треба більше уваги приділяти не фінансовим формам підтримки, а іншим її проявам – інформаційному сприянню, кадровому забезпеченню, представницьких функціях державних органів щодо вітчизняних товаровиробників на міжнародній арені тощо.

Виробництво експортної продукції, конкурентоспроможної на зарубіжних ринках, так само як і вироб-

ництво замінників імпорту, здатних вдало конкурувати з іноземними аналогами на вітчизняному ринку, є неможливим без модернізації виробництва та підвищення рівня його технологічності, без активної інноваційної діяльності підприємств, котрі виробляють таку продукцію, та без активної підтримки та заохочення до такої діяльності з боку держави.

Особливої підтримки в умовах загальносвітової тенденції до лібералізації торгівлі потребує сільське господарство, водночас вимоги СОТ до державної підтримки сільгоспвиробників є доволі суворими, а отже

потрібно віднайти такі форми та методи підтримки, котрі одночасно могли б підвищити рівень фінансової забезпеченості вітчизняних аграріїв і конкурентоспроможність української сільгосппродукції на світових ринках, і не вийти за межі зобов'язань, взятих Україною при вступі до СОТ [13].

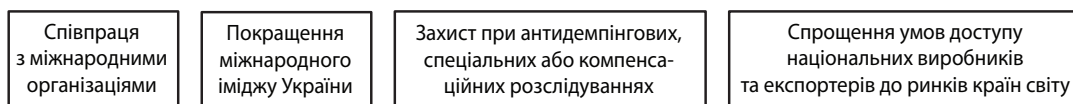
Таким чином, як показало проведене вище дослідження, зараз в Україні розроблюються деякі конкретні заходи у сфері підтримки експортної діяльності підприємств, однак не існує комплексної державної програми, що враховуватиме інтереси всіх учасників зовнішньоекономічних відносин.

Враховуючи недоліки та переваги зовнішньоекономічної політики, яка проводиться державою, доцільно розробити комплексну державну програму підтримки експортної діяльності вітчизняних товаровиробників з урахуванням основних напрямків у цій сфері на всіх рівнях. Основні цілі та завдання такої програми наведено на рис. 3.

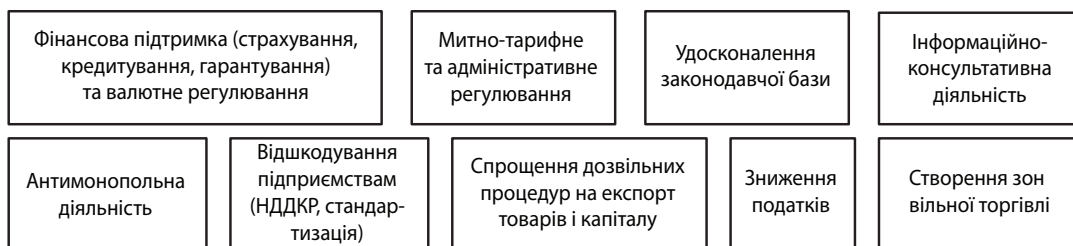
Як видно з рис. 3, розробка комплексної державної програми має охопити всі рівні експортної діяльності, що дасть можливість покращити міжнародний імідж країни, удосконалити політику держави в сфері ЗЕД, покращити галузеву структуру національної економіки, підвищити конкурентоспроможність національного товаровиробника та його продукції.

Водночас зміцнення зовнішньоекономічної діяльності сприятиме посиленню економічної безпеки країни на міжнародній арені та покращенню якості життя її населення.

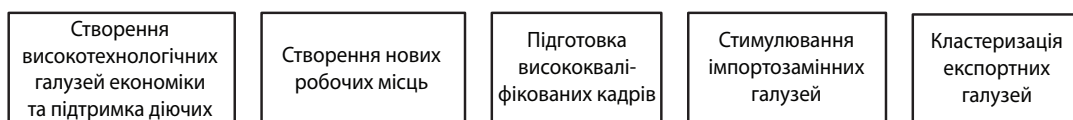
Міжнародний рівень

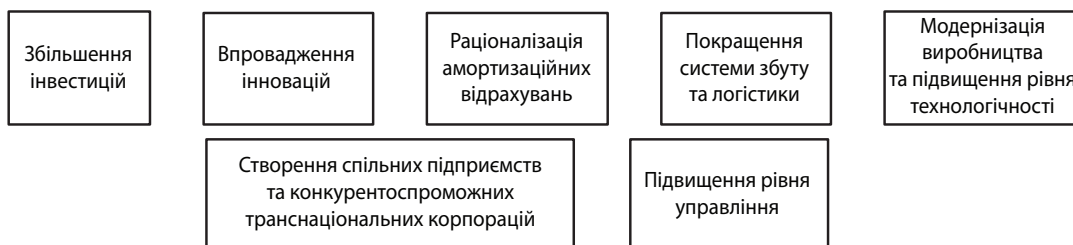
Державний рівень

Галузевий рівень

Рівень підприємств

Рівень виробництва

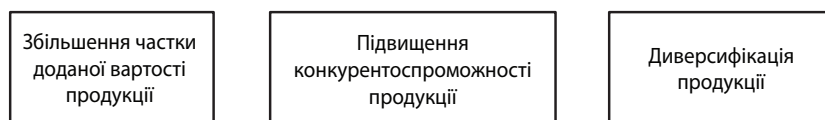

Рис. 3. Основні цілі та завдання програми підтримки експортної діяльності підприємств України

ЛІТЕРАТУРА

- Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : [Монографія] / за заг. ред. А. В. Єрмолаєва. – К. : НІСД, 2010. – 528 с.
- Бабанін О. С.** Проблеми і перспективи формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС / О. С. Бабанін // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4(13). – С. 219 – 224.
- Белінська Я. В.** Державна підтримка експорту : зарубіжний досвід та уроки для України / Я. В. Белінська // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2(8). – С. 120 – 131.
- Wang J.-Y., Mansilla M., Kikuchi Y., Choudhury S.** Officially Supported Export Credits in a Changing World // World Economic and Financial Surveys. – July 1, 2005. Режим доступу: <http://www.imf.org>.
- Stephens M.** Export Credit Agencies, Trade Finance and South East Asia // IMF Working Paper No. 98/175. – December 1, 1998. Режим доступу: <http://www.imf.org>
- Jarvis C. J., Kuhn M., Horváth B.** Officially Supported Export Credits: Developments and Prospects // World Economic and Financial Surveys. – December 1, 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>
- Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про державну фінансову підтримку експортної діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zed/strategy/ukr/4612.html>
- Лісова Л. О.** Державна підтримка українського експорту / Л. О. Лісова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – Т. 1. – С. 228 – 231.
- Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо захисту інтересів національних товаровиробників на зовнішньому ринку» від 05.01.2011 року № 35-р (Урядовий кур'єр, 2011, № 23) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=35-2011-%F0>
- Проект «Національної стратегії розвитку експорту України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zed/strategy/ukr/4589.html>
- Проект Закону України «Про державну фінансову підтримку експортної діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrexport.gov.ua/ukr/zed/ukr/4611.html>
- Кунін В. Є.** Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств / В. Є. Кунін // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 114–120.
- Фостик Б.** Забезпечення національних економічних інтересів України в умовах СОТ / Богдан Фостик // Міжнародна економічна політика. – 2009. – № 10–11. – С. 131 – 145.